

KABANATA I

Panimulang Pag aaral ng Panitikan

ANO ANG PANITIKAN

Maraming pakahulugan ang iba't ibang manunulat tungkol sa panitikan. May nag sasabing “Ang tunay na kahulugan daw ng panitikan ay yaong pag papahayag ng damdamin, panaginip, at karanasan ng sangkatauhan nasusulat sa maganda, makahulugan, at manising na mga pahayag” . Sa aklat nina Atienza, Ramos, Zalazar, at Nazal na pinamagatang “Panitikang Pilipino, ipinahahayag na “ang tunay na panitikan ay yaong walang kamatayan’ yaong nagpapahayag ng damdamin ng tao bilang ganti niya sa reaksiyon sa kanyang pang araw-araw na pagsusumikap upang mabuhay at lumigaya sa kanyang kapaligiran at gayun din sa kanyang pasusumikap na Makita ang Maykapal.

Si bro. Azarias ay nag sabing “ang panitikan ay ang pagpapahayag ng damdamin ng tao, sa lipunan, sa pamahalaan, sa kapaligiran, sa kapwa, at sa Dakilang Lumikha”. Ang pagpapahayag daw ng damdamin ng isang nilikha ay maaring sa pamamagitan ng pag ibig, kalungkutan, kaligayahan, galit o poot, pagkahabag, pag alipusta, paghihiganti at iba pa.

Ayon naman sa Webster, sa kaniyang pinakabuod na kahulugan, “anu mang bagay raw naisasatitik, basta may kaugnayan sa pag iisip at damdamin ng tao, maging ito ay totoo, kathang isip o bungang tulog lamang ay maaaring tawaging panitikan”.

Ganito naman ang makabayanihang pakahulugan ni Maria Ramon sa panitikan. Ayon sa kanya “Ang panitikan ay kasaysayan ng kalulutwa ng mga mamamayan. Sa panitikan nasasalamín ang mga layunin, damdamin, panaginip, pag-asa, hinaing at guni guni ng mga mamamayan na nasusulat o binabanggit sa sa maganda, makulay, makahulugan, matalinhaga, at masining na mga pahayag”. Ang panitikan ay nag bubunsod sa pagkilos ng mga mamamayan sa kanyang pagkamakabayan o nasyonalismo. Ito ang lakas na nagbubuklod ng kanilang damdamin, nagdidilat ng mga kanilang mata sa katwiran at katarungan.

Ang panitikan ay indi lamang lumilinan ng nasyonalismo kundi ito ay nag iingat din ng mga karanasan, tradisyon at mga mithiin ng bawat bansa. Hinuhubog sa panitikan ang kagandahan ng kultura ng bawat lipunan. Dito nasusulat ang henyo ng bawat panahon. Ito’y walang paglipas hanggang may tao sa sandaigdigan. Ang panitikan ay isang ilaw ng walang kamatayang tumatanglaw sa kabihasan ng tao.

ANG PANITIKAN AT KASAYSAYAN

Matalik na magkaugnay ang panitikan at kasaysayan. Sa pagtalakay ng kasaysayan ng isang lahi. Tiyak na kasama nito ang damdamin, saloobin, kaugalian o tradisyon ng lahing ito. At ang lahat ng ito kapag naisatitik ay tinatawag na panitikan. Ang kasaysayan ay naisatitik kaya’t ito’y makatotohanang panitikan. Ang lahat ng mga bagay na naisatitik ay tunay na mga nangyari ay katotohanang panitikan. Ang kasaysayan.

Ang panitikan at kasaysayan ay mayroon ding pagkakaiba. Ang panitikan ay maaring mga likhang-isip o bungang-isip lamang o mga pangyayaring hubad sa katotohanan na naisatala, samantalang ang kasaysayan ay pawing mga pangyayari tunay na naganap may pinangyarihan, may sanhi ang pangyayari, at may panahon.

Mga paraan Ng Pagpapahayag

Pasulat man o pasalita, tuloyan man o patula, ang anumang sining ng panitikan ay maaring talakayin sa apat na paraan ng pag papahayag.

1. **Pagsasalaysay**- Ito’y isang uri ng pagpapahayag na nagsasalaysay ng isang karanasan. Halimbawa “Isang Karanasang Hindi Ko Makalimutan”.
2. **Paglalahad**- Ito’y isang paraang nagbibigay katuturan sa isang ediya o konsepto. Nagmumungkahi rin ito ng paraan ng paggawa ng isang bagay. Tumatalakay din ito sa suliranin. Nag bibigay dahilan, at nagpapayu ng kalutasan. Halimbawa: “Ano ang Panitikan?”
3. **Paglalarawan**- ito’y isang paraang naglalarawan ng isang tao, bagay, o lunan. Ang mga detalye ng mga katangian, o kapintasan ng tao, o namamalasay nababanggit ditto. Halimbawa: “Maynila... Kulay Anyo Ng Lahi”
4. **Pangangatwiran**- Naglalayong humikayat sa bumabasa oa mga nakikinig na pumanig na opinion na nagsasalita o sa sumulat ng paraang ito. Malinaw na mga katwiran at sinasamahan ng mga pagpapatunay upang lalong mapaniwala sa kanyang mga kuru-kuro ang mga bumabasa o nakikinig. Halimbawa: “Kailangan Ang Tapat Na pagtawag At Pananalig Sa Diyos Sa Ano Mang Oras”.

BAKIT DAPAT MAG ARAL NG PANITIKAN

May limang mahahalagang bagay kung bakit dapat tayong mag-aral ng Panitikang Pilipino.

UNA: Upang makilala natin ang ating sarili bilang Pilipino, at matalos ang ating minanang yaman ng isip at angking talino n gating pinanggalingang lahi.

IKALAWA: Tulad ng ibang lahi sa daigdig, Dapat nating mabatid na tayo’y may dakila at marangal na tradisyong siya nating ginawa sandigan ng pagkabuo ng ibang kulturang nakarating sa ating bansa.

IKATLO: Upang matanto natin ang ating mga kakulangan sa pagsulat ng panitikan at makapagsanay na ito’y matuwid at mabago.

IKAAPAT: Upang makilala at magamit ang ating mga kakayahan sa pagsulat at pagsikap na ito’y malinang at matupad.

IKALIMA: Higit sa lahat bilang mga Pilipinong magmamahal sa sariling kultura ay kailangang maipamalas ang pagmamalasakit sa ating sariling panitikan.

MGA KAGALAYANG NAKAPANGAYAYARI SA PANITIKAN

May mga mahalagang bagay na nakapangyayari sa panitikan. Ito'y ang mga sumusunod:

1. **Ang klima-** ang init o lamig ng panahon, ang bagyo, unos, baha at ulan ay malaki ang nagagawa sa kaisipan at damdamin ng manunulat.
2. **Ang hanap buhay o gawaing pang araw-araw ng tao-** nag papasok ng mga salita o kuru-kuro sa wika at panitikan ng isang lahi ang tungkulin, hanapbuhay, o gawaing araw-araw ng mga tao.
3. **Ang Pook o Tinitirahan-** Malaki ang nagagawa nito sa isipan at damdamin ng tao. Kung ang pook nakinatitirahan ng mga tao ay may magagandang tanawin, mahalaman, maaliwalas, sagana sa bukid, madagat, mabundok ang mga ito'y siyang magiging paksa ng ng panitikan ng mga taong nagnanasang sumulat.
4. **Lipunan at Pulitika-** Nasasalamín sa panitikan ng isang lahi ang sistema ng pamahalaan, ang ideolohiya at ugaling panlipunan, at gayun din ang kultura ng mga tao.
5. **Edukasyon at pananampalataya-** kung busog ang isipan, dala ng malawak na edukasyong natutuhan, ang mga ito'y mababakas sa panitikan ng lahi. Ang pananampalataya ay pinapaksa rin ng mga makata at manunulat.

ANG IMPLUWENSIYA NG PANITIKAN

Kung ang limang kalagayang nabanggit na nakakapangyari sa panitikan ay may impluwensiya sa anyu, hangarin, at laman ng panitikan, ang panitikan naman ay may dalang mahalagang impluwensiya sa buhay, kaisipan, at ugali ng tao.

1. Ang panitikan ay nagpapaliwanag ng kahulugan ng kalinangan ng lahing pinanggalingan ng akda.
2. Dahil sa panitikan nagkakalapit ang damdamin ng mga tao sa sandaigdigan. Nag kakahiraman sila ng ugali at palakad at nagkakatulungan.

Marami ring mga akdang pampanitikan ang nagdala ng impluwensiya sa buong daigdig. Ilan lamang sa mga ito ang mga sumusunod:

1. Banal na kasulatan o Bibliya- ito ang naging batayan ng kakristiyanuhan. Mula sa Palestino at Gresya.
2. Koran- Ang pinaka bibliya ng mga Muslim. Galing ito sa Arabia.
3. Ang Iliad o Odyssey- Ito ang kinatutuhanan ng mga mitolohiya at paalamatan ng Gresya. Akda ito ni Homer.
4. Ang Mahabharata- Ito ay ipinalalagay na pinakamahabang epiko sa buong daigdig. Naglalaman ito ng kasaysayan ng pananampalataya ng Indiya.
5. Canterbury Tales- Naglalarawan ito ng pananampalataya at pag- uugali ng mga Ingles noong unang panahon. Galing ito sa Inglatera at sinulat ni Chaucer.
6. UncleTom's Cabin- Akda ito ni Harriet Beecher Stowe ng Estados Unidos. Kababasahan ito ng naging karumal-dumal na kagalayan ng mga alipin at naging batayan ng demokrasya.

7. Ang Divine Comedia- Akda ni Dante ng Italya. Nagpapahayag ito ng pananampalataya at pag-uugali ng mga Italyano nang panahong yaon.
8. Ang El Cid Compeador- Nagpapahayag ng mga katangiang panlahi ng mga Kastila at ng kanilang kasaysayang pambansa.
9. Ang awit ni Rolando- Kinapapalooban ito ng Doce Pares at Roncevalles ng Pransya. Nagsasalaysay ng gintong panahon ng kakristyahunan sa Prasya.
10. Ang Aklat ng mga Patay- Naglalaman ito ng mga kulto ni Osiris at ng mitolohiya at teolohiya ng Ehipto.
11. Ang Aklat ng mga Araw- Akda ito ni Confucio ng Tsina. Naging batayan ng mga intsik sa kanilang pananampalataya.
12. Isang Libo't Isang Gabi- Mula ito sa Arabia at Persya. Nagsasaad ng mga ugaling pampamahalaan, pangkabuhayan, at panlipunan ng mga Arabo at Persyano.

PANGKALAHATANG URI NG PANITIKAN

Ang pangkalahatang uri ng panitikan ay ang tuluyan at patula. Ang mga akdang tuluyan ay yaong mga nasusulat sa karaniwang takbo ng pangungusap, samantalang ang patula ay yaong mga pahayag na may sukat o bilang ng mga pantig, tugma, taludtod, at saknong.

ANG MGA AKDANG TULUYAN

Ang mga akdang tuluyan ay marami. Kinabibilangan ito ng nobela o kathambuhay, maikling kwento, mga dula sa kasalukuyang panahon, mga alamat, pabula, sanaysay, talambuhay, balita, talumpati, at iba pa.

1. **Nobela**- ito'y isang mahabang salaysaying nahahati sa mga kabanata. Hango sa tunay na buhay ng tao ang mga pangyayari at sumasakop sa mahabang panahon. Ginagalawan ito ng maraming tauhan. Halimbawa: "Banaag at Sikat" ni Lope K. Santos.
2. **Maikling kwento**- Ito'y salaysaying may isa o ilang tauhan. Halimbawa: "Pagbabalik" ni Genoveva E. Matute.
3. **Dula**- ito'y itinatanghal sa ibabaw ng intablado o tanghalan. Nahahati ito sa ilang yugto, at sa bawat yugto ay maraming tagpo. Halimbawa: "Kahapon, Ngayon, at Bukas" ni Aurelio Tolentino.
4. **Alamat**- ito'y mga salaysaying hubad sa katotohanan. Tungkol sa pinagmulan ng bagay ang karaniwang paksa rito.
5. **Ang Pabula**- mga salaysayin din itong hubad sa katotohanan ngunit ang layuni'y gisingin ang isipan ng mga bata sa mga pangyayaring makahuhubog ng kanilang ugali at pagkilos. Natutungkol sa mga hayop ang mga kwentong ito. Halimbawa: "Ang Pagong at ang Unggoy".
6. **Anekdota**- mga likhang isip lamang ng mga manunulat ang mga maikling salaysaying ito na ang tanging layunin ay makapagbigay-aral sa mga mambabasa. Maaaring ito'y isang kwento ng mga hayop o bata. Halimbawa: "Ang Gamugamo at ang Munting Ilawan"

7. **Sanaysay**- Ito'y pagpapahayag ng kuro-kuro o opinion ng may akda tungkol sa isang suliranin o pangyayari. Ang pinakamahusay na halimbawa nito'y ang bahagi ng Editorial ng isang pahayagan.

8. **Talambuhay**- ito'y tala ng kasaysayan ng buhay ng isang tao. Maaaring ito'y pang-iba o pangsarili.

9. **Balita**- Ito'y isang paglalahad ng mga pang araw araw na pangyayari sa lipunan, pamahalaan, mga industriya at agham, mga sakuna at iba pang paksang nagaganap sa buong bansa o maging sa ibayong dagat.

10. **Talumpati**- ito'y isang pagpapahayag na binibigkas sa harap ng mga tagapakinig. Ang layunin nito ay humikayat, magbigay ng impormasyon, mangatwiran, magpaliwanag, at magbigay ng opinyon o paniniwala.

11. **Parabula**- ito'y mga salaysayin hango sa bibliya na tulad ng anektoda. Ang layunin nito'y makapagbigay-aral sa mga mambabasa o nakikinig Halimbawa: Ang Matandang Mayaman at Si Lazaro"

MGA AKDANG PATULA

ANG TULA

Ang pagsulat ng tula ay naiiba sa ibang sangay ng panitikan sapagkat dito ay nangangailangan ng masusing pagpili ng mga salita. Pag bilang ng mga pantig, at paghahanap ng magkakatugmang mga salita upang maipadama ang isang damdamin o kaisipang nais ipahayag ng isang manunulat. Bagamat sa kasalukuyan ay unti-unti ng nawawala ang sukat at tugma ng isang tula, lalo't ang makabagong manunulat ay naniniwala sa kaisipang malayang taludturan

Sa isang tula ay maaring may tatlong interpretasyon o pakahulugan: yaong sa manunulat, sa guro at mag aaral, bagamat ang pinakadiwa nito ay iisa lamang.

Marami ng katuturan nabuo ang tula at ang ilan ay babanggitin ditto. Ayon kay Julian Cruz Balmaceda "ang tula ay isang kaisipan naglalarawan ng kagandahan, ng kariktang na natitipon sa isang kaisipan upang maangkin ang karapatang matawag na tula"

Ayon kay Inigo Ed. Regalado, "ang tula ay kagandahan, diwa, katas, larawan, at kabuuang tunong kariktang makikita sa silong ng alin mang langit"

Ayon naman sa katuturan ni Fernando Monleon mula kay Lord Macaulay, "ang pagtula'y Panggagagad at ito'y lubhang kahawig ng sining ng pangguhit, paglililok, at pagtatanghal. Ang kasaklawan ng pagtula ay higit na malawak kaysa alinman sa ibang gagad na mga sining, pagsamasamahin man ang mga iyon.

Ayon kay Alejandro G. Abadilla, ang katuturang ibinigay ni Edith Sitwell na napili niya, ay nag sasabing. "ang tula ay kamalayang napapasigasig (heightened consciousness)"

Ang mga akdang patula ay may apat na uri: tulang pasalaysay, tulang paawit o liriko, tulang padula o pantanghalan, at tulang patnigan.

1. **Tulang Pasalaysay**-ang uring ito ay naglalarawan ng mahahalagang mga tagpo o pangyayari sa buhay; halimbawa'y ang kabigoan sa pag-ibig, ang mga suliranin at panganib sa pakikidigma, o kagitingan ng mga bayani.

MGA URI NG TULANG PASALAYSAY

a) **Epiko**- ang mga epiko ay nagsasalaysay ng mga kabayanihang halos hindi mapaniwalaan pagkat nauukol sa mga kababalaghan. Ito'y nagbubunyi sa isang alamat o kasaysayan na naging matagumpay laban sa mga panganib at kagipitan.

Halimbawa: “Ang Indarapatra at Sulayman”

INDARAPATRA AT SULAYMAN (Epiko ng mga Muslim) *Isinatula ni Bartolome del Valle

Nang unang panahon ayon sa alamat , ang pulong mindanaw ay wala ni kahit munting kapatagan. Pawing kabundukan ang tinatahanan ng maraming taong doo'y namumuhay. Maligaya sila sapagkat sagana sa likas na yaman.

Subali't ang lagim ay biglang dumating sa kanilang bundok na dati'y payapa. Apat na halimaw ang doo'y nanalot. Unay si Kurita na maraming paa at ganid na hayop, pagkat sa pagkain kahit limang tao'y kanyang nauubos.

Ang bundok Matutum ay tinitirahan naman ng isang halimaw na may mukhang tao na nakakatakot kung ito'y mamasdan, ang sino mang tao na kanyang mahuli'y agad nilalapang at ang laman nito'y kinakain na walang anuman.

Ang ikatlo'y di Pah na ibon, malaki ang bundok ng Bita ay napadidilim niyong kanyang pakpak ang lahat ng tao'y sa kuweba tumahan upang makaligtas sa salot ng itong may matang malinaw at kukong matalas.

Ang bundok Kurayang pinanahan ng maraming tao ay pinapanlagim ng isa pang ibon na may pitong ulo. Walang nakaligtas sa bagsik ng kanyang matalas na kuko pagkat maari na kanyang matanaw ang lahat ng dako.

Ang kalagim- lagim na kinasapitan ng pulong mindanaw ay nagdudulot lungkot sa maraming baya't mga kaharian si Indarapatra na haring mabait dakila't marangal ay ay agad nag utos sa kanyang kapatid na prinsipeng mahal.

“Prinsipe Sulayman, ako'y sumasamo na iyong iligtas ang maraming taong nangangailangan ng tulong mot habag” “O Mahal na hari na aking kapatid ngayon di'y lilipad at maghihiganti sa mga halimaw ang talim ng tabak”.

Binigyan ng singsing at isang ispada ang kanyang kapatid upang sandatahin sa pakikibaka. Kanyang isinabit sa munting bintana ang isang halaman at saka nagsulit: Ang halamang ito'y siyang nagsasabi ng iyong nasapit”.

Nang siya'y dumating sa tuktok na bundok na tinatahanan nitong si Kurita, siya ay nagmasid at kanyang natunguhan ang maraming nayong walang kahit isang taong tumatahan “Ikaw'y magbayad, mabangis na hayop!” yaong kanyang sigaw.

Di pa nagtagal ang kanyang sinabi, nagimbal ang bundok at biglang lumabas itong si Kuritang sa puso'y may poot. Sila ay nagbaka at hindi tumigil hanggang sa malagot ang tangang hininga niyong si Kuritang sa lupa, ay salot.

Tumatag ang puso nitong si Sulayman sa kanyang tagumpay kaya't sa matutum, ang hinanap naman ay si Tarabusaw; sa tuktok ng bundok ay kanyang namalas ang nakahahambal na mga tanawin: "Ngayon di'y lumabas nang ikaw'y mamatay".

Noon di'y nahawi ang maraming puno sa gilid ng bundok at ilang saglit pa'y nagkaharap silang puso'y nagpupuyos. Yaong si Sulayma'y may hawak na tabak na pinang- uulos, ang kay Tarabusaw na sandata nama'y sangang panghambalos.

At sa paghahamok ng dalawang iyong balita sa tapang, ang ganid na hayop sa malaking pagod ay napahandusay. "Ang takdang uras mo ngayo'y dumating na," sigaw ni Sulayman at saka sinaksak ng kanyang sandata ang pusong halimaw.

Noon di'y nilipad niyong si Sulayman ang bundok ng Bita, siya ang nanlumo pagkat ang tahanan sa tao'y ulila; ilang sandal pa ay biglang nagdilim gayong maaga pa at kanyang na tantong ang kalabang ibon ay dumarating na.

Siya ay lumundag at kanyang tinaga ang pakpak ng ibon datapwa't siya rin ang sinamang-palad na bagsakan niyon; sa bigat ng pakpak, ang pakpak niyay sa lupa bumaon kaya't si Sulayman noon ay nalibing ng walang kabaong.

Kasawiang ito ay agad nabatid ng mahal na hari pagkat ang halaman noon di'y nalanta't sangay nangabal. "Siya ay patay na!" ang sigaw ng kanyang namumutlang labi, "Ang kamatayan mo'y ipaghihiganti buhay ma'y masawi!"

Nang siya'y dumating sa bundok ng Bita ay kanyang binuhat ang pakpak ng ibon. Katawang napipis ay kanyang namamalas. Nahabag sa kanya ang kanyang bathala, biglang nagliwanag atilang saglit pa ay nakita niya ang tubig na lunas.

Kanyang ibinuhos ang tubig na yaon sa lugaming bangkay at laking himala! ang kanyang kapatid ay dagling nabuhay, Sila ay nagyakap sa gitna ng galak at ng katuwaan, saka pinauwi itong si Sulayman sa sariling bayan.

Sa bundok kurayan sinapit ay agad hinanap ang ibon sa tao'y nagbibigay-lagim at nagpapahirap dumating ang ibong kaylaki ng ulo at kukong matalas subalit ang kalis ni Indarapatra'y nagwagi saw akas.

Sa kanyang tagumpay may isang diwang dumating magalang "Salamat sa iyo butihing bayani na ubod ng tapang, mga kaming labi ng ibong gahaman ngayon ay nabubuhay." At kanyang namalas ang maraming taong noo'y nag diriwang.

Nabihag ang puso ng mahal na hari sa ganda ng mutya kaya't sa naroon ay kanyang hiniling na lakip ang sumpa na sila'y ikasal. Nood di'y binuklod ng isang adhika ang kanilang puso. "mabuhay ang hari!" ang sigaw ng madla.

Ang tubig ng dagat ay tila hinigop sa kailaliman at muling lumitaw ang lawak ng lupang pawang kapatagan, si Indarapatya'y hindi na bumalik sa sariling at ditto naghari sa mayamang lupa ng pulong mindanaw.

b) **Awit at Kurido**- Ang mga ito'y may mga paksang hango sa pangyayari tungkol sa pagkamagino at pakikipagsapalaran, at ang mga tauhan ay mga hari't reyna, prisepi't prensesa. Ang dalawang ito'y nagkakaisa sa kaharian. Ang awit ay may sukat na labindalawa (12) pantig at inaawit nang mabagal sa saliw ng gitara o bandurya, samantalang ang kuridoy may sukat na walong (8) pantig at binibigkas sa kumpas ng martsa.

Halimbawa ng awit --- “ Doce pares sa Kaharian ng Francia” at Florante at Laura” ni Francisco balagtas.

BOUD NG “DOCE PARES SA KAHARIAN NG FRANCIA”

Nang ang Herusalem ay nasa ilalim ng kapangyarihan ni Patriyarka Aaron, ang mga tagaroon ay tumanggap ng balitang sasalakayin sila ng mga Morong taga Zaragoza. Nagpadala agad ng sulat si Patriyarka Aaron kay Carlo Magno ng Francia upang humingi ng tulong. Hindi Nag aksaya ng panahon si Carlo Magno na sila ay naliligaw. Nananalangin sila sa Diyos at kaagad ay maraming ibon ang naglabasan at nag-awitan at sila ay sumunod ditto patungong Herusalem.

Pag dating nila sa Herusalem ay nalaman nila na nasalakay na ito ng mga moro. Pininsala ang mga simbahan at pinakukuha ang mga rekliya.

Pumatay rin sila ng mga taong bayan at si Aaron ay piniit nila.

Nag samba si Carlo Magno at nagpadala siya ng mga kawal sa Zaragoza. Ipinasabi sa pinuno nila na palayain si Aaron pati narin ang mga kawal nito, isauli ang mga ninakaw at sila'y pabibinyagan at kung hindi ay dirigmang sila ng mga kawal- kristyano. Magkaroon ng madugong labanan sapagkat tumanggi ang mga moro sa nais ni Carlo Magno. Nagtagumpay si Carlo Magno at ibinalik ang kapangyarihan kay Aaron.

Bilang pagtanaw ng utang na loob ay ipinagkaloob ni Aaron ang korona ni Kristo.

Pagkaroon ng tatlong taon ay muli silang sinalakay ng mga moro sa pamumuno ni Fierabras, isang morong kilabot sa digmaan. Pinatay nila ang papa at tinangay sa Turkiya ang mga releky. I nuutos ni Carlo Magno na salakayin noon din ang Roma sapagkat doon nagtayo ng isang pamahalaan ang mga moro. Nag alala ang mga pares nab aka hindi nila abuta si Fierabras kaya nag padala na lamang si Carlo Magno ng isang embahador at ang pinili ay si Gui ng Borgonya.

Kinausap ni Gui ang pangulo ng Roma ngunit ipinagpaliban nila ang unawaan sapagkat wala si fierabras , ang heneral ng mga moro. Si Gui ay paalis na ng masalubong si Floripes at sa pagtatama ng kanilang paningin ay sumibol ang isang pag-ibig.

Nang bumalik si Gui sa Francia ay nagalit si Caro Magno at siya'y pinabalik na may kasamang tatlong libong kawal. Si Gui ay nagpasabi na kung hindi lilisanin ng mga moro ang Roma at isauli ang kanilang ninakaw ay dirigmang sila ng mga taga Francia . tumanggi ang taga moro kayat sila'y sumalakay na. ng nakita ni Gui ang namumuno sa pangkat ng kaaway ay si Floripes ay hindi ipinagpatuloy ang pagsalakay. Nagalit si Carlo Magno sa nangyari at inutusan si Roldan na mamuno sa mga Pares na lulusob sa Roma. Inutusan naman ni Balan ang kapatid na si Corsibel na pumaroon sa Roms at magdala ng limangpung libong sundalo. Dinatnan ni Corsibel doon ang siyam na pares at ang unang lumaban sa kanya ay si Ricarte. Napatay ni Recarte si Corsibel. Nagalit ang mga moro at nag silusob ngunit ngunit wala silang nagawa sa mga pares, napatay ang mga morongunit si Oliveros, isa sa mga pares, ay nagtamo ng maraming sugat. ang pangulo ng Roma ay humingi ng saklolo kay Balan at ito ay nagpadala ng sanlibong

kawal upang lumaban sa siyam na Pares. Papasok na sana sila sa Roma upang patayin ang pangulo ngunit tumanggi si Roldan sapagkat ang mga Pares ay haponng-hapo na.

Nag sigbalik ang mga pares sa francia at ibinalita kay Carlo Magno ang pangyayari nagalit si Carlo Magno sa kanilang pagbabalik at sinabing ang matatandang pares ay hindi umaalis sa labanan hanggat hindi nag isinumpa ni Carlo Magno na hindi siya titigil hanggat hindi nalilipol ang mga moro. Ang Doce Pres na pinangunahan ng kanyang pamangkin si Roldan ay binubuo nina Oliveros na Konde sa Gones; ang Duke ng Normandia na tubo sa Lorena; Gute na taga Bordolois; Noel Lamberto, Basin, Gui ng Borgonya, Guadabois, at iba pa.

Nalaman naman ni Fierabras na ang kanyang amaing Corsobel ay napatay ng mga pares at isinumpa niyang itoy ipahihiganti si Fierabras ay nangalawang anak ni balan at makapangyarihan sa Turkiya ng malaman ni Fierabras na si Carlo Magno at ang kanyang mga pares ay nasa Mormeyonda ay agad siyang nag tungo roon at hinamon si Carlo Magno at apat sa balitang pares ay nakipag laban sa kanyang inatasan ng Imperador si Roldan na Humarap kay Fierebras ngunit tumutol ito at sinabing bakit hindi ang isang samatatandang pares ang paharapin sa moro? Gayun na lang isang bagay at inihagis kay Roldan.

Pinaghanda niya ang kanyang hukbo at lumusob sila sa Turkiya nag wagi sina Carlo Magno at nabihag nila sa balan tumangging pabinyag.

Si Balan sa kabila ng pagsusumamo ng anak na si Fierebras kayat pinaputulan ito ng ulo nagpabinyag si Florepes at ikinasal siya kay Guke sila ay kinuronahan bilang kahalili ni Balan isinauling lahat ni Florepes ang mga relekyang sinamsam ng mga Moro pagkaraan ng dalawang buwan ay nagpaalam na si Carlo magno at nagsiuwi na sa Francia.

Isang araw ay nagakakita si Carlo Magno ng maraming tala sa kalangitan hiniling niya sa diyos na ipiaalam sa kanya ang kahulugan ng nananalangin at iyon si Santiago ang apostol ni Cristo Inutusan si Carlo Magno ng Kaluluwa na pumunta sa Galicia upang kunin sa mga moro ang kanyang katawan at sumunod naman si Carlo Magno at sila'y lumakad una nilang narrating ang Pamplona at silay nagwagi roon maraming moro ang nagpabinyag sa Galicia ay nagtugumpay rin sila dumaan sila sa Valende at nagwagi rin doon ngunit wala kahit isang nagpabinyag sa matinding galit ni Carlo Magno ay isinumpa ang pook na iyon at kapagdaka'y bumuka ang lupa at bumukal ang tubig maiitim na isda ang nag silabas at ng nalalanguyan.

Nabalitaan niyang ang haring Aigolante ng Africa ay maraming pinatay na kristiyano nagpahanda siya ng isang armada upang hanapin si Aigolante ngunit hindi nila natagpuan. Isang sugo ni Haring Aigolante ang napatay si Aigolante, at sila'y umuwi na sa Francia.

Mahabang panahon ang nagdaan bago napalaban si Carlo Magno kay haring Marsirios nataga Ronsevalles. Nag padala ng sugo si Carlo Magno kay haring Marsirios at ipinasabi niyang ang nasasakupan ni Haring Marsirios ay kailangan pabinyag at magsipagbayad ng buwis sa pagkat ang baying iyon at sakop ang imperador Carlo Magno. Lingid sa kaalaman ng imperador si Galalon ay isang palang taksil dinaya niya ang kanyang mga kasamahan ng siya ay bumalik sa Francia, marami siyang dalang mga bagay katulad ng mga ginto pilak, alahas, alak, at lahat ng buwis na hinihingi ng imperador. ayun sa kanya'y sumang-ayon raw na pasakop at pabinyag ang Haring Marsirios kaya't inatasan agad ng imperador ang mga pares na pumaroon sa Ronsevalles walang nagawa ang tapang ng mga pares sa dami ng mga kalaban kaya't labing isa sa kanila ang napatay ng matagal tagal na ang labanan. Ang isa'y sugatan ngunit hindi rin inabutang buhay ng

Imperador halos himatayin si Carlo Magno sa kasawiang inabot kanyang tapat na mga Pares. Ipinalibing niya ang mga mahal niyang mga Pares.

Ang taksil na si Galalon ay ipinadakip. Ipinagapos ang mga kamay at paa nito sa apat na kabayo na pinatakbo hanggang magkahihiwalay ang buong katawang ng lilo.

Sa matinding pangungulila ng Imperador ay inihandog niya sa simbahan ang kanyang buong kayamanan. Kusa siyang pumasok sa aquisgron at ipinagawa ang simbahan at monisteryo. Hindi nagluwat at namatay ang imperador Carlo Magno. Binawian siya ng buhay noong 16 ng pebrerong taong sanlibo't labindalawang taon ni Kristo. Ito ang wakas ng buhay ni Carlo Magno at ng Kilabot na Doce Pares.

Ang **“Doce Pares sa kaharian ng Francia”** ay isang awit. Narito ang ilang mga saknong na kinuha sa naturang awit.

Sa lubhang ligaya lahit gaganapin,
Pusong di mabaklang sa pagod tumitik,
Sa galak sa litin ang siyang umikit,
Sa historyang liham ng balitang Pares.

Magaling sa isang mag-aliw ang nasa,
At sa making namang matiyaga,
Puno't hanggang dulo ay kung maunawa,
Langging pakingga't nanaising kusa.

Pupulhin sa ibang trahedyang nangyari,
Dahas kabantugan di huli kay marte
Kaya O nasasa kung may maling sabi'y
Punan ng husto mong bait sa sarili.

Sapagkat alinmang marunong sa pantas,
sumibol sa lupang alabok na hamak,
ay mahihidwa rin di lalo ang pahat
laban sa Diyos ang di malilinsad

sa iyong pagbasa'y iyong liwanagan,
iisa ang pagkutya'y dili dasal mahal,
nan gang nakikinig mapanatag naman,
sa matatamis mong sa bibig bumukal.

Ang palaging lakad ay biglang nalagot,
Sa tukoy ng nasa siyang ilalagos,
Upang hanggang wakas ng atingmasayod,
Sasapitin ngayon bayaning Guerreros.

Bayang herusalim ng unang panahon,
Ang gumugobyerno'y patriarca Aaron,
Ng salakayin at bigyang linggatong,
Taga Zaragosang mga morong buhong.

Ng mabalitaan nitong Patriarca,
Na ang Herusalem daratnang pangamba,
Nag papadala agad ng sulat sa Francia,
Sa kay Carlo Magno bayani sa giyera.

Matatag ang liham nitong imperador ,

Biglang iginayak ang kanyang kampon,
At ang tanang pares tinungo ang layon,
Naligaw sa lakad ng daang patuloy.
Naging tatlong buwan ang tropa sa landas,
Sa kay Carlo Magno ng ito'y matatap,
Nasa tutunguhi'y sila'y nalilinsad,
Pagdakay nag wikang manalangin lahat.

Sa puspos at taos na panalangin.
Sa Diyos at inang Berhing mahabagin,
Dininig ng langit ang kanilang Daing,
Sari saring ibon ang nag bigay aliw.

Huning kinakanta nilang pakinggan,
Tropa'y magtuloy na't sila'y sundan,
Sa marinig ito niyong kalahatan,
Lumakad na sila't pawang nagdiwang.

Halimbawa ng Kurido: **BUHAY NA PINAGDAANAN NI DONYA MARIANG ASAWA NG AHAS**

BUOD:

Ang kaharian ng Murcia ay malungkot sa pagkat ang Hari ay may sakit. Ipinatawag na ang lahat ng pinakamagagaling na medico subalit hindi pa rin gumaling ang Hari nakarinig ang Hari ng tinig mula sa langit na nagsasabing ang tanging makapagpapagaling sa kanya ay isang ahas na nasa aplaya at siya'y napadaing sa hiras. Gagamutin siya ng ahas kung ang isang sa tatlong anak niyang prensisa ay pakakasal ditto sina Prinsesa Clara, Prinsesa Catharina, at Prinsesa Marie ay kinausap ng Hari ang panganay na si Prinsesa Clara ay tumangging pakasal sa ahas at sinabing mamatamin pa niyang mamatay kaysa pakasal sa aha sang pangalang anak na si Prinsesa Catharina ay katulad din ng panganay na tumanggi sa pagkat di raw niya maatim na makasal sa isang ahas. Ang bunsong si Prinsesa Marie ang huling tinanong ng Hari at lumuluhang sumang ayon ang prinsesa alang-alang sa kaligtasan ng ama ipinatawag ng Hari noon din ang ahas at ang arsobispo.

Ikinasal si Prinsesa Marie at ang ahas ginamot ng ahas ang Hari at agad namang gumaling. Dinala na ng ahas si Donya Marie sa tahanan nito sa isang pulo sa gitna ng karagatan. Laging lumuluha si Donya Marie. Araw- gabi'y nananalangin siya kaya't labis na nag alala ang ahas. Nangamba siyang mamatay sa pagdadalamhati ang asawa kaya siya ay nagalis na ng balatkayo at nagpakilala kay donya Marie. siya pala'y si Don Juan Rey del mundo de Austria ng kahariang Espanya. Ipinagbilin ng ahas kay Donya Marie na huwag ipagtapat kahit kanino ang kanyang lihim sapagkat ito'y nangyari ay daranas ng mga kahirapan ang babae. Nangako naman si Donya Marie na itatago niya ang lihim ng ahas.

Hiniling ni Donya Marie sa asawa na sila'y dumalaw sa kanyang mga magulang at mga kapatid, pumayag naman ang ahas. Binigyan pa siya ng singsing na maaring hilingan ang anumang naisin. Humiling siya ng magandang kausutan mga alahas corona, karwahing hila na hila ng labing dalawang kabayong pawang puti at sampung alipin. Nagtuloy sa simbahan si Prinsesa Marie ng siya'y dumating sa kanilang kaharian sapagkat alam niyang naroon ang Hari. Hindi siya nakilala ng ama gayun na lamang ang tuwa ng kanyang Ina't mga kapatid ng magtungo siya sa palasyo. Ang dalawang kapatid niya'y inggit na inggit sa kanya. Nagkasundo ang dalawa na yayain sa harden si Marie at paaminin kung sino ang kanyang asawa.

Gayun nga ginawa ng dalawa. Pilit na aamin si Marie kung sino ang asawa at nang ayaw nitong magtapat ay iginapos nila ang mga kamay nito. Bumali sila ng sanga ng mga halamang matinik at pinaghahampas ang kahabag habag. Ng hindi na matiis ni Marie ang mga pahirap ng mga kapatid ay ipinagtapat nila na si Don Juan Rey ng Espanya ang kanyang asawa. Noon namang siya tinigilan ng dalawa. Ng pumanhik ang tatlo sa palasyo ay hindi pinagtapat ni Marie sa mga magulang ang gianawa ng mhga kapatid. Nagpaalam siya sa mga magulang at tinungo ang aplaya.

Wala roon ang dalawa kaya't napalugmok sa pagdaramdam ang Prinsesa ng makalamay na niya ang kalooban ay bumalik na siya sa palasyo. Napansin ng Hari ang paghihinagpis ng anak ngunit palibhasay may angkin kabaitan ay hndi rin ito ipinagtapat sa ama ang ginawa ng dalawang kapatid. Hniling lamang niya sa amang hari na ipagpagwa siya ng pitong balutang bakal na isususot sa katawan sa pagkat siya'y aalis upang hanapin ang asawa. Lumakad na ang Prinsesa at hinanap ang asawa na walang baon kundi pitong tinapay.

Si Don Juan naman ay umalis sa kanyang tirahang pulo sa gitna ng dagat. Nakarating siya sa kaharian ang artioquia. Napagalaman niyang kamamatay lamang ng emperador at ang kaharian ay naiwan sa isang magandang dalagang nagngangalang Valeriana na siyang magiging emperadora. Nagkakilala sina Don Juan at Emperadora Valeriana na akit ng kakisigan ng prinsepe ang emperadora at silay nagkaibigan. Hindi nag tagal at silay ikinasal sa pagbubunyi ng buong Kaharian.

Samantala naman ay maraming hirap ang tiniis ni Dona Maria sa paghahanap sa asawa. Kapag siya ay nakakasalubong ng mababangis na hayop tulad ng Lion at tigre ay binabanggit niya ang pangalan ng asawang si Don Juan at lahat ay nangangayumpapa sa kanya. Pitong bundok na ang kanyang nalakbay ng makakita siya ng isang higanting babae ipinag tapat niya na siya ay asawa ni Don Juan at hinanap niya ito. Naawa ang higanting dalaga at itingo siya sa amang Higanting mahilig kumain ng tao. Hiniling sa ama na tulungan at huwag patayin ang Prinsesa. Naniwala naman ang Higante sa pahayag ni Donya Marie sapagkat sout nito ang engkantadang singsing ni Don Juan. Si Don Juan palay pamangkin ng Higante at sinabing ang hinahanap ay nasa kaharian ng Antioquia.

Tinulungan ng mag amang higante na makarating sa Antioquia si Prinsesa Marie. Nagbalat kayo siyang pulubi at sumama sa palasyo upang manghingi ng limos. Napansin ni Donya Valeriana si Maria at nagandahan dito kaya inalok namanirahan sa palasyo. Gayun nalamang ang paghihirap ng kalooban ni Maria tuwing nakikitang magkaniig sina Don Juan at Donya Valeriana.

Isang araw ay naisipan ni Donya Maria na humiling sa singsing ni Don Juan ng laruang inahing may labindalawang sisiw na ang balahibo ay ginto. Pinagkaguluhan ito sa Palasyo at ng malaman ni Donya Valeriana ang tungkol dito ay sinabing bibilhin niya kahit makano. Tumanggi si Maria at sinabing ibibigay na lamang niya ang mga ito kung patutulugin siya sa silid ng emperadora. Sinabi ni Donya Valeriana na maaari siyang magtungo roon kahit anung uras.

Nang unang Makita ng emperador si Maria ay naisip niyang kamukha ito ng asawang iniwan. Isang gabi ay hindi na nakatiis si Donya Maria kaya humiling siya sa singsing ng damit ng isang prinsesa at nag pakilala kay Don Juan humingi siya ng tawad sa pagbubunyang ng lihim ni Don Juan. Hindi kumibo si Don Juan kaya't sa samang lood ni Maria ay tinamgkang saksakin ang sarili ng isang punyal ngunit pinigil siya ni Don Juan at sinabing kasalanan niya ang lahat sapagkat hindi siya sumusunod sa tagubilin. Ng magising si Donya Valeriana ay hinanap niya si Maria at ng hindi matagpuan ay nagtungo sa silid ni Don Juan. nagitla siya ng makitang magkasiping ang dalawa. Sinampal at inalimura ni Donya Valeriana si Maria ngunit pinigil siya ni Don Juan at sinabing anak din ito ng Hari. Inalipusta ni Valeriana si Maria sa pagsiping nito sa

asawa ngunit sinabi ni Maria na aswa rin niya si Don Juan at sinabi pang tanungin si Don Juan kung ito'y katutuhanan o hindi. Hindi malaman ni Don Juan kung sino ang papanigan sa dalawa.

Ipinatawag ang arsobispo at ang kurseho upang magbigay ng hatol. Ang hatol ng arsobispo ay dapat sumama si Don Juan kay Donya Marie sapagkat siya ang unang pinakasalan nito. Si Donya Valeriana ay patuloy na naging emperadora sa Antioquia. Umuwi sa kaharian ng Murcia sina Don Juan at Donya Maria. Si Don Juan ay pinutungan hari ng Murcia sapagkat matanda na ang amang Hari ni Donya Maria.

Isang bahagi ang kuridong.

“BUHAY NA PINAGDAANAN NI DONYA MARIA”

May sinabi noong una
doon sa Reyno ng monarka,
yaong Hari at monarka.
na may tatlong anak siya.

Sabihin ang kariktan
Huwag sa tala't buwan,
Sila'y pinagkakaguluhan.
Prinsipe sa madlang bayan.
Dito'y bayaan ko muna
Mga karikta't ganda,
Ang aking ipagbabadya,
Nasapit ng Haring Ama.

Itong haring nagkasakit
Buong baya'y naligalig,
Tanang mediko'y nananhik
Ay wala ring nasasapit.

Malaking pagkagulo
Medico at siruhano
Sampong sa iba pang Reyno
Naparoon at dumalo.

Ano'y sa hinibik-hibik
Nang hiningang mapapatid,
May narinig siyang boses
Na nanggaling sa langit.

May isang aha sang badya
Na naroon sa aplaya,
Kung ang gagamot ay siya,
Walang liwag gagaling ka.

Boses ay muling nangusap,
Ito ay ipinahayag,
Kung sa hingi ko'y papayag,
Gagaling kang walang liwag.
Alin man sa tatlo бага
Mga anak mong dalaga,
Sa ahas ay mag asawa,
Walang liwag gagaling ka.

k) **Balad** – ito ay may himig na awit dahilang ito ay inaawit habang may nagsasayaw. Ito ay nilikha noong unang panahon. Sa kasalukuyan ay napapasama na ito sa tulang kasaysayan nama’y anim hanggang pitong pantig.

2. **Tula ng damdamin o tulang liriko**- ang uring ito ay nagpapahayag ng damdamin maaring sarili ng sumusulat o ng ibang tao o kaya’y likha ng maharaya o mapangaraping guni-guni ng makata na batay sa isang karanasan. Karaniwang maikli, likas, at madaling maunawaan ang mga ito.

MGA URI NG TULANG LIRIKO:

a) **Awiting bayan**- ang karaniwang paksa ng uring ito ay pag ibig kawalang pag asa, o pamimighati. Pangamba, kaligayahan, pag asa, at kalungkutan.

Halimbawa:

“CHIT CHIRIT CHIT”

Chitchiritchit alibangbang
Sa laginto sa lagubang
Ang babae sa langangan
Kung gumiri’y parang tandang

Santo Nino sa pandacan,
Puto seco sa tindahan
Kung ayaw kang magpautang
Uubusin ka ng langgam.
Mama. Mama, namamangka
Pasakayin yaring bata
Pagdating sa maynila
Ipagpalit ng manika.
Ale, ale namamayong
Pasukubin yaring sanggol
Pagdating sa malabon ipagpalit ng bagoong.

b) **soneto**- ito’y tulang may labing apat na taludtod hinggil sa damdamin at kaisipan may malinaw na batiran ng likas na pagkatao at sa kabuoan ito’y naghahatid ng aral sa mambabasa.

Halimbawa:

“SONETO NG BUHAY”

(Fernando B. Monleon)

Sa balabang niyog, aking minamahal
Ang palabang buwan lumantad-sumilip
Sa abot-tanaw ako’y sultanang liwanag
Na napapaasan sa aking pag ibig .....
Sa lunday na puting kabigin itulak
Pati paningin ko’y naglalakbay langit
Aling puso kaya ang di manganagarap
Kung ang kalikasa’y isang panaginip
Umigpa sa aking manlulumong diwa
Ang mga anino niring panimdim
Ang dalitang iwi’y nalimot na kusa

Madaling araw na, nang ako'y gumising
pangarap! Pangarap! Pangarapang buhay
kaambil.. ligaya; katapat; libingan!

k) **Elehiya-** nagpapahayag ng damdamin o guni guni tungkol sa kamatayan o kaya'y tula ng pananangis lalo na sa paggunita ng isang yumao.

Halimbawa:

**“AWIT SA ISANG BANGKAY”
(Bienvenido A. Ramos)**

Ngayong hating gabi'y nais kong awitin
ang ayaw marinig ang aking diwata;
awit na kaiba may bagong pagtingin
may dugo na buhay may tamis na luha
awit na hinabi ng buwang may silim...
(isinumpang awit ng mga bathala)

Anila ang awit ay ang kagandahan
na nakaayubo sa ating paligid
mabituang langit, bagwis ng amihan
maingay na lunsod, at payapang bukid;
(di iyan ang awit na ngayon ay alay...
(iya'y dati na mga lumang himig)

Ang awit kong itoy pipitwalang nota
At dalit salabi ng mga pulubi
Kalan ay nasagpang ng mga buwitre
Aninong madapa sa mga bangkita
Sa gabing ang buwa'y ni ayaw ngumisi
Notang sa silabato'y nagbinhi ng katakot
At gintong makuyom sa bantay
Salakay sa bawat lansanga'y uwak na magtanod
Laganap ang salot sa hulot luwasan....
(sino ang pipigil, Kung ito ay agos,
kung pati ang puno ay yagit na lamang?)

inihimig pang pangako rin wasak
sa binging pandinig ng mga naburol
agunyas man ito'y makakaagnas
sa pusong nagmoog sa daya at lason....
(May bunyi ang awit ng palayong uwak
Pagkat naging uwak ang lahat ng ibon!)

Di para sa iyo ang awit kong ito
(naririnig mo ba paos kung tinig?)
Ang inaawit ko't para sa supling mo
Kung magsusupling ka sa baog mong hasik....
Ngayong hatinggabi ay aawitin ko ang kamatayan
Mong d magbagong binhi.

d) **Dalit**- awit na pumupuri sa Diyos O mahal na berhin at nagtataglay ng kaunting pilosopiya sa buhay.

Halimbawa:

O mariang sakdal dilag
Dalagang lubhang mapalad
Tanging pinili sa lahat
ng diyos Haring mataas

itong bulaklak na alay
ng aming pagsintang tunay
palitan mo berthing mahal
ng tuwa sa kalangitan

(koro)

Halina't tayo'y mag alay
Ng bulaklak kay Maria
Halina't magsilapit
Dine sa Berhing Marikit
Ng isang kaibig- ibig
Dakilang reyna sa langit
Ng ampuni't sakluluhan
Tayong mga anak niya.

e) **Pastoral**- ito'y may layuninng maglarawan ng tunay na buhay sa bukid.

Halimbawa:

“BAYANI NG BUKID”

(Al Perez)

Ako'y magsasakang bayani sa bukid
Sandata'y uraro matapang sa init
Hindi natatakot kahit na sa lamig
Sa buong maghapon gumagawang pilit.

Ang kaibigan ko ay si Kalakian
Laging nakahanda maging araw-araw
Sa pag-aararo at sa paglilinang
Upang maihanda ang lupang mayaman.

Ang haring araw di pa sumisikat
Ako'y pupunta na sa napakalawak
Na aking bukiring laging nasa hagap
At tanging pag-asa ng taong masipag.

Sa aking lupain doon nagmumula
Lahat ng pagkain nitong ating bansa
Ang lahat ng tao, mayaman o dukha
Sila'y umaasa sa pawis ko't gawa.

Sa aking paggawa ang tangi kong hangad
Ang aki'y dumami ng para sa lahat
Kapag ang balana'y may pagkaing tiyak
Umaasa akong puso'y nagagalak.

At pagmasdan ninyo ang aking bakuran
Inyong makikita ang mga halaman

Ditto nagmumula masarap na gulay
Paunang pampalakas sa ating katawan.

Sa aming paligid namamalas parin
Ang alagang hayop tulad ng kamding
Baboy, manok. Pato'y alay ay pagkain
Nagdudulot lakas sa sariling atin.
Ako'y gumagawa sa bawat panahon
Nasa aking puso ang taos na layon
Na sa bawat tao, ako'y makatulong
At ng maiwasan ang pagkakagutom.

Ako'y magsasakang bayani ng bukid
Sandata'y araro matapang sa Init
Hindi natatakot kahit na sa lamig
Sa buong maghapon gumagawang pilit.

g) **Oda**- nagpapahayag ng isang papuri, panaghoy o iba pang masiglang damdamin; walang tiyak na bilang ng taludtod sa isang saknong.

Halimbawa:

“Tumangis si Raquel”

Tumangis si Raquel
Wala na ang lusog ng hinubdang dibdib
Wala na ang bango ng labing nilanta.
Ang mga Buwitre'y nagpipigigng
Sa katawang tinubos
Ng tatlumpong putol na pilak.

3. TULANG DULA O PANTANGHALAN:

Saklaw ng uring ito ang mga sumusunod:

a. **Komedy**a- isang gawa na ang sangkap ay piling- pili at ang pangunahing tauhan ay may layong pukawin ang kawilihang manonood. Nagwawakas ito nang masaya. Ang tunggalian ay karaniwang nagtatapos sa pagkakasundo ng mga tauhan na syang nakapagpapasiya ng damdamin ng manonood.

b. **Melodrama**- ito ay karaniwang ginagamit sa lahat ng mga dulang musical, kasama na ang opera. Ngunit ngayon ito ay may kaugnayan sa trahedya tulad din ng parsa sa komedy. Ang sangkap ng uring ito ng dula ay malungkot ngunit nagiging kasiya siya ang katapusan para sa pangunahing tauhan ng dula.

k. **Trahedya**- angkop ang uring ito ng dula sa mga tunggaliang nagwawakas sa pagkasawi o pagkawasak ng pangunahing tauhan.

d. **Parsa**- isang uri ng dula na ang layunin ay magpasiya sa pamamagitan ng mga kawing-kawing na mga pangyayaring nakatatawa.

e. **Saynete**- ang paksa ng ganitong uri ng dula ay mga karaniwang pag uugali ng tao o pook.

4. TULANG PATNIGA:

Kabilang sa mga uring ito ang mga sumusunod:

a. **Karagatan**- ito ay batay sa alamat ng singsing ng isang prinsesa na naihulog niya sa dagat sa hangaring nitong mapangasawa ang kasintahang mahirap. Hinamon niya ang mga binatang may gusto sa kanya na sisirin ang singsing at ang makakukuha'y pakakasalan niya. Sa larong ito, isang kumwa'y matanda ang tulala hinggil sa dahilan ng laro; pagkatapos ay paiikutin ang isang lumbo o tabo na may tandang puti at ang sinumang matapatan ng tandang ito paghinto ay siyang tatanungin ng dalaga ng mga talinhaga.

b. **Duplo**- ito ang humahalili sa karagatan. Ito'y paligsahan ng husay sa pagbigkas at pangangatwiran ng patula. Ang mga pangangatwiran ay hango sa bibliya, sa mga sawikain, at mga kasabihan. Karaniwang nilalaro upang aliwin ang mga namatayan.

k. **Balagtasan**- ito ang pumalit sa Duplo at ito'y sa karangalan ng Siesne ng panginay na si Francisco "Balagtas" Baltazar. Ito'y tagisan ng talino sa pagbigkas ng tula, bilang pangangatwiran sa isang paksang pagtatalunan.

Kahulugang saklaw ng Panitikang Filipino

Saklaw ng Panitikang Filipino ang mga sumusunod:

1. ang kasaysayang pinagdaanan ng Panitikang Filipino mula sa panahon bago dumating ang mga kastila hanggang sa kasalukuyan.
2. ang mga akdang sinulat sa wikang panyaga ng mga Pilipino at dayuhang manunulat subalit ang nilalaman ay tungkol sa mga saloobin, damdamin, at kalinangang Pilipino.
3. mga akdang sinulat ng ating mga dakilang manunulat na Pilipino bagamat ang mga paksain ay sa dayuhan.
4. higit sa lahat, saklaw ng panitikang Filipino ang mga akdang sinulat ng mga manunulat na Pilipino at ang mga paksa'y nahihingil sa lahat kalinangang Pilipino.